

DIVERTISSEMENT VID
RIKSDAGSSUPÉ
RIKSSALEN
KUNGLIGA SLOTTET
14 MARS 2019, KL. 18.00

SAMLINGSMUSIK

FANFAR NYA SVERIGE

KUNGSSÅNGEN

Text av C. V. A. Strandberg

Musik av Otto Lindblad

ALLA SJUNGER:

Ur svenska hjärtans djup en gång
en samfälld och en enkel sång,
som går till kungen fram!
Var honom trofast och hans ätt,
gör kronan på hans hjässa lätt,
och all din tro till honom sätt,
du folk av frejdad stam!

VÄLKOMSTORD

H.E. Riksmarskalk Fredrik Wersäll

EN MUSIKALISK SKATTKAMMARE

På Kungl. Slottet finns ett rum som kallas för det Bernadotteska musikalierrummet. I detta rum ryms omkring 6000 noter av varierande slag och ålder. Det är ett släktarkiv med noter, som beskriver den Bernadotteska kungaättens musikaliska intressen. Där finns musik komponerad av olika medlemmar av familjen, där finns musik som man inom familjekretsen älskat att framföra och där finns musik dedicerad till olika kungligheter. Notarkivet utgör en tydligt läsbar bild av släktens musikintresse genom generationerna.

Mest känd av de Bernadotteska tonsättarna är förmodligen sångarprinsen Gustav med bland annat sin välkända ”Studentsång”. Några av hans sånger sjöngs av Jenny Lind på hennes internationella konsertturnéer.

Drottning Victoria var en skicklig pianist och en stor beundrare av Richard Wagners musik. De flesta av Wagners operor finns representerade i drottningens samling med pianoarrangemang av exempelvis den välkända ”Gästernas intåg” ur Tannhäuser.

Många kända svenska tonsättare och sångare har inbjudits att delta i musikaliska salonger hos den kungliga familjen. Till dessa hörde Oskar II:s musikkvän tonsättaren Ivar Hallström. Tonsättarens variationer över den svenska folkvisan ”Sven i Rosengård” ingår i musikaliessamlingen.

Musikintresset går som en röd tråd genom den Bernadotteska släktens historia. Både tidlöshet och tidsbundenhet har satt sina spår i musikaliessamlingen. Till det av tiden präglade hör en bevarad del av Gustaf V:s skivsamling, som nyttjades vid de klassiska grammofonkonserter, som kammartjänaren i stort sett dagligen arrangerade för sin kung.

Ett av Kung Carl XVI Gustafs önskemål inför sin sextioårsdag 2006 var att två av hans intresseområden skulle sammanknytas till ett nyskapat verk. Kungens välkända natur- och miljövårdsgemenskap skulle sammanvävas med hans intresse för musik. Kompositören Jan Sandström tonsatte Karin Boyes dikt ”Bön till solen”. Det storslagna verket för soli, kör och orkester uruppfördes vid födelsedagskonserten valborgsmässoaftonen 2006. Ett exemplar av detta verk med tillägnet från Kungl. Musikaliska Akademien ingår givetvis idag i den Bernadotteska musikaliessamlingen.

Man kan med fog påstå att Kungl. Slottet är en historisk scen där musiken varit och är en levande och vital del av livet både till vardag och fest.

GÖRAN ALM, FIL. DR.
Tidigare chef för Bernadottebiblioteket

Förklädd gud (för sopran- och barytonsolo, recitation, blandad kör och orkester) komponerades av Lars-Erik Larsson 1940 och bygger på dikter ur Hjalmar Gullbergs *Kärlek i tjugonde seklet* från 1933. Lars-Erik Larsson (1908–86) räknas som en av Sveriges mest betydande 1900-talskompositörer och *Förklädd gud* är ett av hans mest älskade verk. Hjalmar Gullberg (1898–1961) var chef för Radioteatern mellan 1936–50 och hade många samarbeten med Lars-Erik Larsson efter att denne blivit anställd vid Radiotjänst 1937. Diktläsning varvad med musik var på den tiden en vanlig programform i radion. Ofta var musikinslagen rent instrumentala, men ibland, som i *Förklädd gud*, växte de till en hel kantat. Den förklädde guden är Apollon, som i Euripides drama *Alkestis* är dömd att uppträda som människa i ett år och tjäna som dräng hos kung Admetos i Thessalien. Hjalmar Gullberg presenterar dock en kristet omformad tolkning av det antika motivet.

Den första satsen i *Förklädd gud* är ett orkestralt förspel, där verkets pastorala grundstämning etableras i en stil befreundad med den danske tonsättaren Carl Nielsen. Sedan reciteras nio dikter varvade med fem satser, där sex av dikterna återkommer i vokal form. Lars-Erik Larsson knyter på olika sätt ihop satserna med varandra. Musiken i den sista satsens ”Bjuder ett mänskoöga till stilla kärleksfest” är en stillsam a cappella-variant av den andra satsens ”Vem spelar på en pipa”, och som avslutning på verket återvänder förspelets musik. Det finns också många andra drag som återkommer i flera satser, exempelvis det rikliga bruket av arabeskerartade melodislingor i träblåsarerna. I den andra satsen har dessa en illustrerande funktion och representerar den pipa det talas om i texten. Lars-Erik Larsson hävdade att han ville göra musik som man kunde lyssna till på det gamla hederliga sättet. Men efter andra världskriget övergav han sin nyromantiska stil för en kärvare modernism med mer dissonant harmonik. Hans tonsättarbanan kännetecknades hela tiden av en pendling mellan modernistisk nyorientering och publiktillvänd traditionalism. Detta gör honom till en spännande kompositör hos vilken det alltid finns nya sidor att upptäcka.

JOAKIM TILLMAN, FIL. DR.
Docent och lektor i musikvetenskap
vid Stockholms universitet

LARS-ERIK LARSSON (1908–86)

Förklädd gud. Lyrisk Svit op. 24. För sopran- och barytonsolo, recitation, blandad kör och orkester. Lyrik av Hjalmar Gullberg.

*Ej för de starka i världen men de svaga.
Ej för krigare men bönder, som har plöjt
sin jordlott utan att klaga,
spelar en gud på flöjt.
Det är en grekisk saga ...*

*I Vem spelar på en pipa
en låt av gryningsluft
för himmelsk att begripa,
höjd över allt förnuft?
Vem äger lösenorden,
flöjtvisans dolda text?
Vem spelar på jorden
för djur och växt?*

*Vem är den gode herden,
som för sin flock i vall
och som med gräs förser den
och toner av kristall?
Vem går på betesängar
i sommardagens kvalm
och sover bland drängar
på jordisk halm?*

*II Apollon bor i ett tessaliskt stall.
Ej bär han lager kring sitt gyllne hår:
han sändes från Olympens gudahall,
dömd att försörja sig som dräng ett år.
Det bor en gud i ett tessaliskt stall.*

*Bland tjänstefolket vandrar han förklädd.
Längst ner vid bordet är hans sked och skål.
Bland kreatur i ladan är hans bädd.
Han äger inget jordiskt föremål.
I herdekappa går en gud förklädd.*

*III Kring höstlig vaktelds bränder
församlar han frysannde får
och sköter med kloka händer
de djur, som ha sår.
Hans sanna hem är sagan,
hans själ är lyra och dikt.
Dock gör han utan klagan
sin jordiska plikt.*

*IV Välsignelse följer
i gudarnas spår.
Om kappan än döljer
hans gyllne hår,
så blomstrar den mark där han går.
Han spelar för djuren,
som följa hans takt,
för solen, för skuren
i nyplöjd trakt,
där döden förlorar sin makt.*

*V Husbonden må vi prisa säll,
Tessaliens monark.
När han står upp vid hanegäll,
är han på helgad mark.*

*Ty den, som bland hans drängar bor
och äter deras mat,
är solens herre, månens bror
och stjärnornas kamrat.*

*VI Vad faller över träden
för silverglans,
vid pipans bröllopskväden
och djurens dans?*

*Vad är det för ett rike
han kommer från,
han som ej är vår like,
men blott ett lån?*

*Erinrar han sig, fången
vid äng och vik,
en värld som är förgången,
en glömd musik?*

*Erinrar han sig lyra
och jungfrukör,
ett liv av helig yra,
som aldrig dör?*

*VII Än vandra gudar över denna jord.
En av dem sitter kanske vid ditt bord.
Tro ej att någonsin en gud kan dö.
Han går förbi dig, men din blick är slö.
Han bär ej spira eller purpurskrud.
Blott av hans verkan känner man en gud.
Den regeln har ej blivit överträd:
är Gud på jorden, vandrar han förklädd.*

*VIII Tror du, att fåren skulle
beta i morgonglans
på gräsklädd jordisk kulle,
om inte gudar fanns?*

*Tror du, att våren skulle
binda sin blomsterkrans
på alla dödas kulle,
om inte gudar fanns?*

*IX Bjuder ett mänskoöga
till stilla kärleksfest
oss, kyliga och tröga,
som folk är mest,
lägger, som himmelsk läkning
för djupa själåsår,
en vän, fri från beräkning,
sin hand i vår,
synes en ljusglans sprida
sig kring vår plågebädd –
då sitter vid vår sida
en gud förklädd.*

RIKSSALEN

Slottsarkitekten Nicodemus Tessin d.y. har 1717 kortfattat beskrivit Kungl. Slottet i en skrift om inredningskonsten. Han kallade då Rikssalen något överraskande för en *grand Salon*, en stor sal, inte en *Salle d'État* eller *Salle du Trône*, en rikssal. Med den valda benämningen angav han att rummet skulle få större takhöjd än normalt, skulle bli en plats för mottagningar och fester.

Under frihetstiden kom salens funktion som säte för *plenum plenum* att betonas. Ständernas gemensamma möten under kungens ledning hade återtagit sin roll i riksstyrelsen. Begreppet rikssal blev relevant igen. Ett stort marmorpodium med tillhörande trappa och balustrad beställdes hos Marmorverket i Kolmården för att framhäva kungen på sin silvertron. Denna hade överlämnats som gåva till drottning Kristina vid kröningen 1650 och användes av efterföljande regenter endast i officiella sammanhang, så som dess första innehavare gjort.

Silverböbler var inte ovanliga under 1600-talet. Guldsmederna i Augsburg skapade många, däribland silvertronen i Rikssalen, men mot slutet av århundradet blev Parissmederna de ledande. En stark dekorationslusta känneteknar tronens både drivna och gjutna delar. Att en stol som denna ägde hög dignitet framgår inte minst av att två kvinnofigurer, Rättvisan och Klokheten, har ställts på stolsryggen. De skulle ge relief åt besluten som fattades av stolens innehavare.

Kungliga dygder återfinns även bland skulpturerna uppe på kornischen, som löper runt salen. Sviten tog ett sekel att fullborda och om valet fanns tid att diskutera. Ständerna önskade också få ett ord med i laget. Riket avtecknar sig genom Svea kronor, Göta lejon och Vendes drake i fönsternischerna.

Kort efter att Rikssalen hade tagits i bruk, avlägsnades podiet. Troligen inskränkte det användningen av rummet vid andra tillfällen än riksmötena. Skranket skänktes 1762 till Maria Magdalena kyrka på Söder, där det än i dag gör tjänst som altarring.

Längst fram i salen ställdes snart en teaterscen upp. Teaterscenen var, liksom det nya podiet och tronstolen, portabel. Maskerader och baler avlöste teatern. Ofta tog de sin början först klocka tio eller

elva om kvällen. Förfriskningar serverades vid bufféer, som stod utplacerade på sidorna om ingångsdörren och längst fram i salen. Vid gryningen kunde gästerna piggas upp med en *Réveillon*, en liten vickning med kallskuret. Vintertid värmdes salen efterhand upp av tusentalet vaxljus och de många gästerna.

Banketter och utställningar vid kungliga jubileer har många gånger ägt rum i Rikssalen. I samband med kronprins Gustafs (V) och kronprinsessan Victorias bröllop 1881 ställdes alla gåvorna ut för att allmänheten skulle få bese dem. Möjligen var det första gången ett evenemang av det slaget genomfördes. Under Oskar II:s regeringstid blev det vanligt att pryda salen med vävda tapeter i samband med festligheter som regeringsjubileet 1897 och välkomstupén för det nygifta prinsparet Gustav (VI) Adolf och Margareta 1905. Vid Konungens 50-årsmiddag 1906 fick dekorationerna en mer scenisk utformning. Konserter hör sedan länge också till de publika inslagen, både i form av sommarkonserter och av festkonserter vid särskilda högtider. I Rikssalen, nationens förnämsta samlingsrum, har det med andra ord alltid varit kungligt högt i tak.

BO VAHLNE, FIL. DR.
Tidigare överintendent och chef
för Kungl. Husgerådskammaren

MEDVERKANDE

Hovtrumpetaren Olle Hermansen med ensemble ur Arméns Musikkår

Hovsångerskan Hillevi Martinpelto, sopran

Hovsångaren Karl-Magnus Fredriksson, baryton

Recitatör Helgi Reynisson

Stockholms Kammarkör, instudering dirigent Florian Benfer

Lovö Kyrkas Kör, instudering kyrkomusiker Leif Asp

Slottskyrkans Vokalensemble och Slottskören

Musikskolan Lilla Akademiens Sinfonietta

Dirigent Mark Tatlow

Lilla Akademiens konstnärlige ledare Nina Balabina och musikkoordinator Birgitta André

Ljudtekniker Jörgen Håker, Marcelo Cordeo och Christoffer Wetterström

Instudering med Slottskörerna, koordination och program, Hovorganist Mary Ljungquist Hén

Allt på uppdrag av H.M. Konungen